

ปัญหาคนจนเมือง¹ในชุมชนแออัด : องค์ความรู้และกระบวนการขับเคลื่อน เปรียบเทียบประเทศไทย และประเทศเกาหลี²

รศ.ดร.เดชา สังขวรรณ³
รุ่งนภา เทพภาพ⁴

บทคัดย่อ

องค์ความรู้และกระบวนการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาคนจนเมืองในชุมชนแออัด เปรียบเทียบประเทศไทยและประเทศเกาหลี มีประเด็นเปรียบเทียบ 4 ประเด็น คือ (1) สถานการณ์และลักษณะของปัญหาที่คนจนเมืองในชุมชนแออัดหรือชุมชนบุกรุกเผชิญ พบว่า โดยภาพรวม คนจนเมืองในชุมชนแออัดหรือชุมชนบุกรุกในเมืองเผชิญปัญหาที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ ปัญหาคุณภาพชีวิต การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ ปัญหาเศรษฐกิจ การมีรายได้ต่ำ และหนี้สิน ปัญหาความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย และการถูกไล่รื้อ (2) มุมมองต่อคนจนเมือง พบว่า มุมมองของผู้คนในสังคมรวมถึงภาครัฐของทั้ง 2 ประเทศ มีมุมมองต่อปัญหาการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของคนจนเมือง และชุมชนของคนจนเมืองในเชิงลบ เช่น ในประเทศเกาหลีมองว่า เป็นสิ่งกีดขวางทำลายกระบวนการเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ (modernization) ในไทยมองว่า เป็นแหล่งของมลพิษ เป็นแหล่งปัญหาสังคม และเป็นแหล่งของอาชญากร (3) เหตุแห่งปัญหานั้น พบว่า ในภาพรวมการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของคนจนเมืองในชุมชนแออัดหรือชุมชนบุกรุก เป็นผลพวงของการพัฒนาประเทศโดยเน้นเศรษฐกิจนำ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ไม่สมดุลย์ระหว่างเมืองและชนบท และการอพยพย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง เพื่อโอกาสในชีวิตที่ดีกว่า (4) กระบวนการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาคนจนเมืองในชุมชนแออัดหรือชุมชนบุกรุกทั้งในประเทศไทยและเกาหลี มีแนวทางขับเคลื่อน 2 แนวทางหลัก คือ การสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับคนจนเมืองในชุมชนแออัดหรือชุมชนบุกรุกโดยการย้ายคนจากชุมชนแออัดหรือชุมชนที่บุกรุกไปสู่ที่อยู่อาศัยที่เป็นระเบียบเรียบร้อย ขาดการค้ำึงถึงบริบทแวดล้อมต่างๆ ไม่สามารถคลี่คลายปัญหาได้อย่างแท้จริง และการสร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและในการดำรงชีวิตโดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง ทั้งใน ไทยและเกาหลีมีกระบวนการประชาสังคมที่ขับเคลื่อนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและความมั่นคงในการดำรงชีวิตของคนจนเมืองเอง

Abstract

Knowledge and Movements of the Urban Poor in Slums: A Comparison Between Thailand and Korea has revealed 4 aspects as follows: (1) the situations and characteristics of the urban poor have some common problems, including low quality of life, inaccessibility to the welfare Services, economical problem, low income, debts, vulnerability for housing, and forced clearance of settlement; (2) other citizens and the government of both countries have negative views on the poor, i.e., the Korean view the urban poverty as the obstruction of modernization, and the Thai view it as the polluted origin, social problems and crimes; (3) The urban poverty is caused by the economic development of the country. This led to the unbalanced economic growth between the city and rural areas, so the labor migration to the city occurs; (4) the movements for the urban poverty consist of two parts: mobilization of the poor to the restricted areas provided by the state, and strengthening the security in life within their community. The former solution is claimed to be ineffective procedure due to the de-contextualization of the problem, while the latter is now practicing in both Thailand and Korea through the civil society movements.

¹ ในบทความนี้ “คนจนเมือง” หมายถึง คนจนเมืองในชุมชนแออัด หรือคนจนเมืองในชุมชนบุกรุกต่างๆ นอกจากนี้การใช้คำว่า ชุมชนแออัด และสลัมกลับไปมา เป็นการเขียนโดยไม่ได้มีนัยยะในสื่อถึงอคติทางลบต่อการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของคนจนเมืองแต่อย่างใด นอกจากนี้ ประเทศเกาหลี หมายถึง ประเทศเกาหลีใต้ หรือสาธารณรัฐเกาหลีใต้

² เป็นส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัยเรื่อง การสำรวจข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาคนจนเมืองในชุมชนแออัด เปรียบเทียบประเทศไทยและประเทศเกาหลี สนับสนุนโดยสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

³ อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

⁴ อาจารย์ประจำโครงการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิตสหวิทยาการสังคมศาสตร์ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์